

ДРАГАН ПЕТРОВИЋ*

Институт за међународну политику и привреду
Београд

НАТАША ТОМИЋ-ПЕТРОВИЋ**

Саобраћајни факултет
Београд

УДК 341.6:341.24(470+581)

Прегледни рад
Примљен: 28.08.2020

Одобрен: 27.09.2020

Страна: 209-221

СТАЊЕ И ДАЉЕ ПЕРСПЕКТИВЕ ШАНГАЈСКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ЗА САРАДЊУ

Сажетак: У раду се посматра Шангајска организација за сарадњу као једна од најважнијих међународних организација на простору Евроазије. У спектру рада је њен узлет последњих година, перспективе и могућности даљег развоја. Након прикључивања у статус пуног чланства Индије и Пакистана, ШОС чију водећу осовину од почетка чине Русија и Кина, добија додатно на значају у међународним односима. Иако од тада није било проширивања пуноправног чланства, посебан значај има низ земаља из Азије и Европе које имају статусе посматрача, партнера, као и неке друге облике статуса сарадње. Проширивање сарадње са другим међународним организацијама, развијања својих оперативних тела у најразличитијим областима привреде, безбедности, друштва, додатно јача снагу ШОС. Посебно амбициозни су пројекти у овим областима, нарочито дугорочни, који сежу и до више од деценију у будућност. Посебно Русији, као и Кини, упоредо са јачањем других међународних организација и интеграционих процеса на простору Евроазије (па и шире, на светском нивоу) ово све доприноси у снажењу алтернативе САД, НАТО, ЕУ. Ово су све заједно процеси који убрзавају планетарно прерастање светског поретка ка мултиполаризму.

Кључне речи: Шангајска организација за сарадњу; Русија; Кина; Пут свиле; Организација за колективну безбедност и сарадњу; Заједница независних држава

Шангајска организација за сарадњу (ШОС) – структура и концепт деловања

Шангајска петорка је основана још 1996. године и чиниле су је Русија, Кина, Казахстан, Киргизија и Таџикистан. Године 2001. у Шангају је прерасла у Шангајску организацију за сарадњу, где се придружио и Узбекистан.¹ Иако је током следећих петнаест година више земаља примљено у различите прид-

* Drdraganpetrovic83@gmail.com

** atlantic@orion.rs

¹ О Шангајској организацији њеном оснивању, структури и првој деценији деловања у Драган Петровић, *Интеграциони процеси на постсовјетском простору*, Култура полиса, Пешић и синови, Београд, 2010, део Шангајска организација за сарадњу, стр. 88-92.

ружене статусе (посматрач, партнер-преговарач, гости, земље које подржавају ШОС), у пуноправно чланство су тек 2017. године примљени Индија и Пакистан. Земље са статусом посматрача, дакле најближе оном што се назива статус пуноправног члана, су Белорусија, Иран, Авганистан и Монголија. Потом следи групација земаља са статусом преговарача (партнера) коју чине Азербејџан, Јерменија, Турска, Шри Ланка, Непал и Камбоџа. Државе које нису чланице, али подржавају организацију су Вијетнам, Лаос, Куба, Северна Кореја, Венецуела, као и Абхазија и Јужна Осетија. Интересантно је да су на досадашњим заседањима четири земље-регионалне организације биле у статусу госта. То су Туркменија, која је једина преостала земља из бивше совјетске Средње Азије која има само пасивно чланство у Заједници независних држава (ЗНД).² Ту су и регионалне организације ЗНД, што је и разумљиво јер су бројне њене чланице у исто време и чланице или у неком другом придруженом облику сарадње са ШОС. Потом Асоцијација земаља Југоисточне Азије, из које су неке земље у статусу посматрача или подржавају ШОС. Најзад, као гост су се појавиле и САД, које разумљиво припадају другим војним, безбедносним и интегративним организацијама.

Шангајска организација за сарадњу се након прикључења Индије и Пакистана 2017. године, учврстила у свету као једна од најважнијих међународних организација. Она је посебно значајна за Русију и Кину као светске силе. Русија на овај начин надопуњује свој систем савеза, интеграција и међународних организација у којима она има улогу предводника и које су углавном распрострањене на постсовјетском простору: Заједница независних држава, Организација за колективну безбедност и сарадњу, Евроазијска унија, да наведемо само најзначајније. Укључивањем посебно Индије, као и Пакистана, уз дотадашње партнерство у управљању ШОС са Кином, Русији овај облик повезивања представља шири оквир од наведених на постсовјетском простору, и добија значај сличан оном који има БРИКС (који је и буквално планетарни, док је ШОС евроазијски).

Кини је такође Шангајска организација за сарадњу веома важна у правцу партнерства са Русијом, упливом у област пре свега Средње Азије (постсовјетске), где дотле Пекинг није имао директнијег утицаја. Како се ШОС све више шири, добија шири евроазијски значај, Кини је он додатно битан у правцу реализације свог стратешког концепта Пута свиле. За Русију и Кину, ШОС има важан значај задржавања преминације НАТО и САД, пре свега на простору Азије, а у мањој мери и постсовјетском простору у Европи. Одлучивање и организација ШОС је можемо рећи демократска. Према Повељи организације

² Те 2005, у страху од обојене револуције нови владар Туркменије је прогласио у септембру месецу на заседању Заједнице независних држава у Казању (Русија) до даљњег остајање ове земље у пасивном чланству у ЗНД и другим интеграционим процесима на постсовјетском простору. У том правцу се статус Туркменије као госта на скуповима ШОС може сматрати у оквиру те концепције оптимумом, односно њеним присуством у уздржаној форми. О пасивизацији Туркменије 2005. у оквиру ЗНД и других интеграционих процеса на постсовјетском простору и Евроазији, њеном односу према ШОС више у Драган Петровић, *Интеграциони процеси на постсовјетском простору*, Култура полиса, Пешић и синови, Београд, 2010, део Шангајска организација за сарадњу, стр. 91-92.

она није уперена против трећих земаља. Савет шефова чланица ШОС се састаје једном годишње, а одвојено и премијери чланица, одлучујући о буџету организације и финансијско-привредним темама. Савет министара спољних послова се најчешће састаје око месец дана пре самита Савета шефова држава, припремајући на тај начин њихов скуп. Такође се може састајати по потреби и у другим приликама. Постоје на сличан начин организовани савети и других министарстава попут одбране, економије, транспорта, културе, за ванредне ситуације, здравства и др.³ Од сталних органа су Секретаријат (седиште у Пекингу) и Регионална антитерористичка структура (седиште у Ташкенту). Такође стални органи су у области економије Међубанкарски конзорцијум и Пословни савет. Званични језици организације од њеног оснивања су руски и кинески (од како су се укључиле као сталне чланице Индија и Пакистан, а имајући у виду даља проширења, као и подужи списак земаља са различитим додатним придруженим статусима могуће би било у будућности да и још неки језик буде укључен као један од званичних, попут рецимо енглеског).

Политиколог Душан Пророковић с правом истиче да је Шангајска организација за сарадњу прерасла током ових година у знатно јачу скупину земаља чланица у планетарним показатељима моћи него што је то била приликом свог оснивања. Тако су рецимо војни трошкови земаља ШОС износили 2008. године, свега 17 % трошкова НАТО чланица, а већ 2015. године, то је већ било близу 41 %. (Душан Пророковић, „Улога Шангајске организације за сарадњу у промени равнотеже снага у Централној Азији“, 2018. табела на стр. 92) Уколико узмемо у обзир фундаментано проширење ШОС које је следило 2017. године, када су његове чланице постале колосална Индија и велики Пакистан, параметри и снага Шангајске организације за сарадњу је додатно и значајно увећана.

Русија и Кина су стварањем ШОС-а успеле да зауставе продор САД, пре свега у Средњу Азију, а шире посматрано да појачају свој утицај практично на читавом азијском простору (а у знатно мањој мери и у деловима Европе, Пацифика, па и Африке). Душан Пророковић, указује да је ШОС прерастао у важан евроазијски савез, и да паралелно са развојем других попут БРИКС, Пута свиле, али и регионалних у којем улогу има Русија, Кина, попут Евроазијске уније, Заједнице независних држава, Организације за колективну безбедност и сарадњу, УНАСУР и др, доприноси постепеном успостављању баланса снага прво на подручју Евроазије, а потом и постепеној промени снага и у неким другим светским регијама, и напосле укупно узеврши и на планетарном нивоу. (Душан Пророковић, *Ера мултиполарности*, 2018. стр. 688)

Очигледно је да су Русија, као и централноазијске чланице, дакле као пуноправни чланови и ШОС у исто време и чланице ОДКБ. Такође и неке земље са различитим другим облицима и статусима сарадње са ШОС су чланице

³ О структури уређења, статутарним решењима, финансирању у Мирослав Младеновић, Зоран Килибарда, „Шангајска организација за сарадњу“, Војно дело, година 2011, волумен 63, број 1, стр. 27; Исидора Поп-Лазич, «Шангајска организација за сарадњу индикатор успона новог поретка на истоку», Интеграциони процеси у Евроазији, (Пророковић Душан и Јовић-Лазич Ана, уредници) ИМПП, Београд, 2019, стр. 110.

ОДКБ (Јерменија, Белорусија, а Азербејџан посматрач). Разлика између ОДКБ у односу на ШОС је у нешто већој војно кординационој повезаности чланица. Док је у ШОС она више везана за борбу против тероризма и акценат на суверености чланица, ОДКБ има нешто ширу војну сарадњу и повезаност чланица. Поред тога у ОДКБ је само Русија светска сила, дакле доминантна, у односу на остале чланице, док у ШОС су то Кина, Русија и свакако се и за Индију може рећи да је велика сила, а у нешто мањој мери и за Пакистан. Ако се посматрају и посматрачи и остале земље у неком облику сарадње са ШОС, онда се и за Иран, па чак и Турску може рећи да су макар регионалне силе.

Дакле ШОС и ОДКБ имају већ извесне облике сарадње, док је покренуто питање проширења и институционализације даље кооперације, још на заседању ШОС у Душанбеу јуна 2014.

Колико је ШОС моћна међународна организација и савез земаља, показује и чињеница да територија коју обухватају земље пуноправне чланице обухвата колосални простор од прибрежних мора које припадају ширем спектру Атлантског океана на западу до Пацифика на истоку, и од Северног леденог океана на северу до Индијског океана на југу. Чланице ШОС обухватају нешто мање од 60 % Евроазијског копна (Европе и Азије). Још је израженија моћ демографска, јер од нешто око 7,3 милијарде људи на планети, на земље чланице ШОС отпада око 3 милијарде. У привредном смислу, ШОС обухвата око четвртину светске економије у бруто показатељима.

(<https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/3355240>)

Уколико се посматрају лидери земаља водећих чланица ШОС, онда ту свакако највећи значај имају руководиоци Русије и Кине. Велики углед има државно руководство Индије, а потом Пакистана, али ове две чланице су нове у саставу пуног чланства ШОС. Председник Казахстана Назарбајев је интересантна фигура укупних интеграционих процеса на простору Евроазије. Он је веома дуго владар Казахстана, а потом његова земља је једна од најистакнутијих у евроазијским интеграцијама, укључујући од оснивња и ШОС. Он је протеклих година више пута излазио у јавност с идејама и иницијативама о проширивању евроазијских интеграција, чак и ван, односно додатно с постојећим интеграцијама, којима би се оне потенцијално прошириле. Тако је једном приликом указао да би и Турска могла да уђе у Евроазијску унију, што би се могло тумачити да Казахстан поред низа интеграција у којима се налази, а које предводи Русија, има чланство и културолошку блискост и са Турском, која у самом ШОС има позицију партнера (преговарача). Пажњу је изазвало његово излагање на Генералној скупштини ОУН септембра 2015, о идеји стварања Велике Евроазије, која би подразумевала уједињење Евроазијске економске уније, економског пута свиле и Европске уније у јединствени интеграциони пројекат. (<https://www.telegraf.rs/vesti/politika/3086401-predsednik-donjeg-doma-parlamenta-kazahstana-velika-evroazija-na-putu-ka-zajednickoj-buducnosti>)

Пројекат „Велике Евроазије” укључује либерализацију трговинских односа, развој транспортних коридора и диверсификацију енергетских праваца проширења инвестиционе сарадње.

На нивоу Европе и Азије је протеклих година успостављена сарадња парламентарних представника земаља, па је тако у главном граду Казахстана од 23 до 24 септембра 2019. одржан Четврти састанак председника парламента 84 земље са два континента. Иницијативу су формално покренули руска Дума и Народна скупштина Републике Кореје, па се може видети да је иницијатива Назарбајева координисана или у сваком случају у сагласности са политиком Русије по овом питању. Прва три састанка су одржана у Москви (2016), Сеулу (2017) и Анталији (Турска 2018).

У априлу 2019, на седници Другог форума међународне сарадње „Један појас један пут“ одржаном у Пекингу, тада већ одлазећи председник Казахстана Назарбајев предложио је међународној заједници, следећи модел повезивања, тзв. Три дијалога (Три Д). По том концепту, први дијалог од наведена три тиче се глобалног нивоа – то би требало да буде дијалог између водећих светских центара моћи, како је то дефинисао Назарбајев – САД, Русија, Кина и ЕУ. Други дијалог би био на нивоу Евроазије где би у првом плану била Конференција о интеракцији и мерама изградње поверења у Азији и ОЕБС из Европе. Трећи дијалог би био системски економски дијалог између ЕУ, Шангајске организације за сарадњу и удружење држава Југоисточне Азије. (Драган Петровић, Рајко Буквић, „Казахстан као чинилац интеграционих процеса на постсовјетском простору“, стр. 202)

Овај нови предлог-концепт Назарбајева би се могао посматрати као с једне стране тежња да се прошири започета сарадња на нивоу Евроазије, а први дијалог наведеног концепта се може посматрати као покушај да се укључе, макар на глобалном нивоу, и САД, које нису спомињане ни у једном облику евроазијске сарадње.

ШОС проширује сарадњу са међународним организацијама. Поред Заједнице независних држава (2005), Удружењем држава Југоисточне Азије (2005), Секретаријатом Организације уговора о колективној безбедности (2007), Секретаријатом Економске организације за сарадњу (2007), Канцеларијом УН за дрогу и криминал (2011), Секретаријатом Конференције о интеракцији и мерама за изградњу поверења у Азији (2014), Секретаријатом Економске и социјалне комисије УН за Азију и Пацифик (2015), са Међународним комитетом црвеног крста (2017), са Афричком унијом (2018).⁴

Планови и стратегије ШОС

ШОС је током 2015, донео стратегију развоја до 2025. године. Када су у питању међународни односи, ту је подвучено, да се не подржава никаква

⁴ О институционалнј сарадњи ШОС са другим међународним организацијама и интеграционим процесима последњих година у Соња Еремић, «Концепт бимултилатерализма заснован на пракси Шангајске организације за сарадњу», Национални интерес, бр. 2 за 2018, год, стр. 106-107; Исидора Поп-Лазич, «Шангајска организација за сарадњу индикатор успона новог поретка на истоку», Интеграциони процеси у Евроазији, (Пророковић Душан и Јовић-Лазич Ана, уредници) ИМПШ, Београд, 2019, стр. 112-113.

међународна интервенција без сагласности Савета безбедности ОУН. Како су у овом телу од пет сталних чланица две чланице и оснивачи ШОС (Русија и Кина), то је разумљиво додатно да се инсистира на оваквом правилу понашања у међународним односима. Владимир Норов, генерални секретар ШОС је 10 јула 2020. године, у ауторском тексту поводом протекла половине овог десето-годишњег плана и оцене досадашњег рада организације, подвукао да њен циљ није деловање «против трећих страна», односно нечланица ШОС, већ реализација опште усвојених принципа и начела ОУН и међународног права. (<https://tass.ru/opinions/8934359> Генсек ШОС Норов Владимир: Стратегија развоја организације на 10 лет доказала своју ефективност) Потом напомиње сувереност сваке од чланица ШОС да изабере свој пут унутрашњег уређења, економског развоја, а такође и да брани основне принципе у оквиру ове организације (Шангајске организације за сарадњу). У оквиру ШОС су договорени, и стално се постављају одређени средњорочни пројекти. Тако је у току споразум у трајању од 2018-2022, о заједничкој сарадњи контроле међусобних граница између чланица ШОС. Потом, ту је концепт борбе против тероризма 2019-2021, те антинаркотичка стратегија, која је у средњорочном пројекту од 2019-2023. и која се одвија по протоколу ШОС-Авганистан. Норов подвлачи да је ШОС развио врло софистицирану сарадњу са низом регионалних организација на простору ЕвроАзије, али да је основица сарадња са Заједницом независних држава, ОДКБ и СВМД (регионална организација сарадње за земље Азије).

Министри спољних послова пуноправних чланица ШОС – Русија, Кина, Индија, Пакистан, Казахстан, Киргизија, Узбекистан и Таџикистан, потом земље посматрачи – Иран, Белорусија, Монголија и Авганистан и земље партнери – Азербејџан, Непал, Турска, Јерменија, Шри Ланка, Камбоџа су формирале заједничко тело, које се од маја 2019, стално састаје на годишњем нивоу, а пројекат обухвата за сада период до 2022, са могућношћу даљег продужавања.

У области културе се продубљује сарадња земаља ШОС. Тако се одржава филмски фестивал са чак дванаест чланица (поред свих редовних чланица, ту су и земље посматрачи активни). У области туризма се форсира жива сарадња, дакле врло подстицајна туристичка испреплетаност. Тако је осам великих туристичких дестинација (Осам чуда ШОС) проглашено као заједнички наступ на туристичком тржишту света. Сарадња у сфери спорта је развијена, а уведен је и традиционални Маратон ШОС. У области екологије су разрађени програми заједничког деловања, чији је циљ што здравија животна средина. (<https://tass.ru/opinions/8934359>) Здрава исхрана има свој подпројекат 2019-2021. Током ове календарске године, где је за јесен дошло до померања термина годишњег самита у Санкт Петербургу, посебно је развијана сарадња по питању заштите и мера против корона вируса, укључујући заједничку сарадњу у развијању медикамената против овог вируса и напора да се заједничком сарадњом покуша пронаћи успешна вакцина.

Посебно значајна је сарадња и кооперација у области привреде. Наглашава се колосалност простора и популације тржишта које обухватају земље ШОС. У низу програма економске сарадње посебно је значајан онај донет

2019. године, који се односи на период до 2035. године, и обухвата практично све привредне гране. Као подгрупа овог концепта је сарадња у области телекомуникација, информатике и транспорта. Област трговине се посебно координира, и ту су све чланице ШОС укључене у овај домен (са тенденцијом укључивања и посматрача, па и партнера). Та њихова сарадња сада обухвата око 20 % светске трговине, са предвиђањима да то у 2025. години, буде и 25 % планетарне трговине.

Уведен је начелно и термин „Шангајски дух“ који означава колективитет и осећај идентитета земаља чланица, па и оних, у мањој мери, који имају неки од придружених статуса.

Деветнаесто Заседање Шангајске организације за сарадњу је одржано у Бишкеку, Киргизија средином јуна 2019. године. (<https://www.kina-danas.com/samit-sos-kineski-predsjednik-pozvao-na-blizu-zajednicu-koja-dijeli-buducnost/>) Ово заседање је потврдило заједништво и опредељеност чланица ШОС ка продубљивању сарадње, јачању институција ове међународне организације и разраду концепата деловања у различитим областима, од безбедности до културе.

Годишњи самит ШОС у 2020. години, треба да се одржи у Санкт Петербургу. Интересантно је да у истом граду треба да се одржи и самит БРИКС, па се чак планирало да се то одржи у исто време када и самит ШОС, дакле 21-23. јула у старој северној руској престоници. Међутим, 27. маја, у вези пандемије корона вируса прес служба у Москви је саопштила да се самит одлаже за јесен, и да су се са тим сагласиле остале чланице. За јесење заседање ШОС влада велико интересовање. Генерални секретар ШОС Владимир Норов је изјавио да се на овом заседању планира усвајање чак двадесет различитих докумената. На скупу ће на највишем нивоу бити представљене земље пуноправне чланице ШОС, а такође овом приликом и руководства земаља посматрача Авганистана, Белорусије, Монголије, Ирана, потом Вијетнама, као председавајућег АСЕА-НА, потом што је посебно важно руководства Туркменије, као почасног госта. Такође очекује се долазак председавајућег ОУН, потом руководиоца Заједнице независних држава, Организације за колективну безбедност и сарадњу, као и Евроазијске економске уније. Како је претходно планирано да и скуп земаља БРИКС буде одржан у Санкт Петербургу, можемо закључити да Русија, планира да повеже низ интеграционих процеса и међународних организација у којима учествује у различите облике међусобне сарадње и повезаности и да у томе има начелну сагласност других чланица. (<https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/8712345>)

Учешће Туркменије је значајно, јер је ово једина постсовјетска централноазијска земља, која се пасивизирала у правцу интеграционих процеса, укључујући и оне које предводи у суштини Русија. Учешће представника ЗНД, ОДКБ и Евроазијске уније, показује заинтересованост пре свега Русије да повеже сарадњу интеграција и међународних организација у којима она учествује, и које обухватају постсовјетски простор, али и шири евроазијски простор или чак свет (ШОС, повезивање са БРИКС и др.).

Премијери земаља чланица ШОС су у јуну месецу 2020. донели заједнички план даље сарадње у области економије. Посебно су разрађени пројекти

сарадње у области транспорта, финансија (доношење нацрта о сарадњи све до 2035. године), као и заједничка средства потрошње ШОС за следећу годину. Ови нацрти би требало да се усагласе на заседању ШОС у Санкт Петербургу током јула 2020. године. (<https://tass.ru/ekonomika/7073753>)

Војна антитерористичка вежба ШОС планирана је да се одржи у Кемеровској области у Западном Сибиру током августа 2020. У њој треба да учествују војне снаге из Русије, Кине, Индије, Пакистана, Узбекистана, Киргизије, Казахстана.⁵

Током календарске 2020. године, ШОС и његове чланице су показале међусобну сарадњу и по питању пандемије Ковид вируса. Чланице су као и ранијих година, показале међусобно разумевање, сарадњу и подршку када су се јављали проблеми у вези неке од чланица. Традиционално се инсистира на подршци званичним владама земаља, посебно чланица и оних који су у неком од придружених статуса сарадње. Тако се у периоду немира у вези Хонг-конга давала подршка немешању других земаља у унутрашње ствари Кине чији је Хонг-конг део у специјалном статусу.

(<https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/8713737>)

Такође у августу се на протесте опозиције и уличне немире поводом председничких избора у Белорусији даје подршка званичном Минску.

Иако су делатности ШОС врло разноврсне, основни мотив његовог стварања је био борба против тероризма и посебно шверца наркотика. Владимир Норов, генсек ШОС је крајем јуна 2020, изнео податке о делатности организације у том правцу. Указао је на пораст на планетарном нивоу коришћења опојних дрога у немедицинске сврхе. Ради се о око 270 милиона људи узраста од 15 до 64 године, што је око 5,5 % светске популације.⁶ Пораст конзумената дроге је за 30 % већи него пре десет година. Приходи од продаје дроге у сенци процењују се на око 320 милијарди \$. У том правцу ШОС је развио своју борбу против наркобизниса, и постао један од водећих субјеката у тој борби на простору Евроазије, па и у свету. Резултати су такви да је преко 40 % дроге на подручју деловања земаља ШОС у Евроазији склоњено из промета (конфисковано, удаљено са тржишта и др.). Норов указује на нове облике борбе против наркобизниса у време пандемије корона вируса. Указује на успех органа ШОС у том правцу, јер је пресечен на интернету „даркнет“ простор шифроване продаје наркотика, на чему су координирали делатност почетком марта на ОУН скупу у Бечу посвећеном овом проблему. Следила је операција ШОС „Паутина“ подухват заплена синтетичких дрога (10 тона) и неутралисање паралелно адекватног простора на интернету за овај посао. Авганистан је остао један од највећих приоритета ШОС у борби против наркобизниса, јер се са ових простора посебно хероин производи из мака и шверцује. Секретаријат ШОС сарађује са осталим субјектима на простору Евроазије, попут ОДКБ, ЗНД, АСЕАН, ОЕБС-а, Интерпола, и на скупу у Паризу (тзв. „Париски пакт“), координи-

⁵ <https://tass.ru/sibir-news/7419189>

⁶ Норов наводи да је само корисника опијума преко 50 милиона. <https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/8819911>

рају се ове акције. Посебно је значајна борба против наркобизниса који је повезан са међународним тероризмом. У том правцу у Њујорку су представници ШОС имали сесију у оквиру ОУН, где су поднели и извештај генералном секретару. Јужна и источна Азија, са посебним ангажовањем Кине и Индије и ШОС као целине, подстиче сарадњу са АСЕАН, ОУН у борби против наркобизниса и тероризма. (<https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/8819911В> ШОС назвали приоритетной борбу с незаконным оборотом наркотиков)

Последњих година добија на значају борба ШОС против ерозије, исушивања, засољавања и других облика деградације пољопривредног земљишта. (<https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/8743151> Генсек ШОС призвао к борбе с опустыниванием и засухой, 16 VI 2020) У Русији је овим процесом угрожено близу 70 милиона хектара, а велике проблеме имају и Кина, Казахстан, Киргизија, Узбекистан и друге чланице. Посебна еколошка катастрофа је исушивање Аралског језера. Заштита животне средине и конкретизација ових питања је ушла у стратешка документа ШОС још од 2015. године, и она се додатно разрађује. То је била важна тема на Самиту шефова држава ШОС у Бишкеку 2019, године, па су направљене стратегије до 2021, и шира до 2025. године. На посебном скупу у Њу Делхију 2019, договорено је формирање посебног одељења ШОС за ова питања, које би требало да се састаје на годишњем нивоу почевши од 2021. године.

Закључак

Шангајска организација за сарадњу након прикључења Индије и Пакистана у пуноправно чланство 2017, добија на значају, на читавом простору Евроазије. Образована као међународна организација у области безбедности, она се шири и на друге области сарадње (економија, култура, здравство, екологија и др.). Преко система посматрача, партнера и других специјалних статуса, она обједињује значајан део постсовјетског простора у Европи, и (нај)већи део азијског континента. Конципирана на добровољном чланству и учешћу, те углавном консензуалним системом доношења одлука, потенцира у својим програмским документима мирољубиви начин деловања. Систем удруживања ШОС у својој основи није окренут према трећим земљама, већ је позициониран искључиво дефанзивно. ШОС унутрашњим уређењем подстиче развојне капацитете земаља чланица, синергију кооперације, уз очување идентитета и самосвојност. Русија и Кина налазе консензус, укључујући и остале чланице до сада за извесно повезивање деловања ШОС са БРИКС, ОДКБ, Евроазијском унијом, Заједницом независних држава, Путем свиле и другим међународним организацијама и интеграционим процесима у Евроазији. Индија и Пакистан који су нови чланови од 2017. године, укључују своје интересе и позиције у заједништво ШОС, где доминантну улогу имају пре свега Русија и Кина, као њени оснивачи и водеће силе. Пандемија ковид, борба против тероризма и наркотрговине, разрада сложеног система пододбора деловања институција ШОС, и заокруживање планских пројеката су главни правци деловања у овој

календарској години. Чланице из Средње Азије (Казахстан, Узбекистан, Тацикстан, Киргизија), виде у развоју ШОС и своје интересе у сфери безбедности, економији и другим друштвеним областима, прихватајући у исто време повезивање ове међународне организације са осталим интеграционим процесима у којима су и саме чланице, а које најчешће предводи Русија. У исто време земље са статусом посматрача, партнера или пријатеља ШОС, од којих су неке и регионалног значаја (Иран, Турска и др.), заокружују растућу снагу „Шангајског духа“ на простору Евроазије. На овај начин ШОС представља снажан фактор у заустављању даље експанзије утицаја САД и НАТО ка дубини Евроазије и у исто време подстицај процесу прерастања светског поретка ка мултиполарном.

Summary

After the accession of India and Pakistan to full membership in 2017, the Shanghai Cooperation Organization gained importance in the whole area of Eurasia. Established as an international organization in the field of security, it expands also to other areas of cooperation (economy, culture, health, ecology, etc.). Through the system of observers, partners and other special statuses, it unites a significant part of the post-Soviet area in Europe, and the large(est) part of the Asian continent. Based on the voluntary membership and participation, and mainly by consensual decision-making system, in its program documents it emphasizes a peaceful way of acting. The SCO association system is not fundamentally oriented towards third countries, but it is exclusively *defense*-oriented. Through its internal organization, the SCO encourages the capacities development of its member states, the synergy of cooperation, while preserving identity and autonomy. Russia and China find a consensus, including other members so far, for a certain connection of SCO activities with the BRICS, CSTO, Eurasian Union, Commonwealth of Independent States, Silk Road and other international organizations and integration processes in Eurasia. India and Pakistan, which have been new members since 2017, include their interests and positions in the SCO community, where the dominant role is played primarily by Russia and China, as its founders and leading powers. The Covid pandemic, the fight against terrorism and drug trafficking, the developing of a complex system of subcommittees of SCO institutions, and the completion of planned projects are the main directions of action in this calendar year. Members from Central Asia (Kazakhstan, Uzbekistan, Tajikistan, Kyrgyzstan) see in the development of the SCO also their interests in field of security, economy and other social areas, accepting at the same time the connection of this international organization with other integration processes in which they are members, which is the most often led by Russia. At the same time, countries with the status of observers, partners or friends of the SCO, some of them of regional importance (Iran, Turkey, etc.), complete the growing power of the "Shanghai spirit" in Eurasia. In this way, the SCO represents a strong factor in stopping the further expansion of USA and NATO influence towards the depths of Eurasia, and at the same time the stimulus to the process of transforming the world order towards a multipolar one.

Резюме

Шанхайская организация сотрудничества после присоединения Индии и Пакистана к полноценному членству в 2017 году приобретает большое значение на всей территории Евразии. Сформирована как международная организация в области безопасности, она распространяется и на другие области сотрудничества (экономика, культура, здравоохранение, экология и т. д.). Через систему наблюдателей, партнеров и других специальных статусов она объединяет значительную часть постсоветского пространства в Европе и (самую) большую часть азиатского континента. Сформирована на добровольном членстве и участии, и в основном с консенсусной системой принятия решений, потенцирует в своих программных документах мирный способ действий. Система ассоциации ШОС по своей сути не обращена к третьим странам, а позиционируется исключительно оборонительно. ШОС внутренней организацией поощряет потенциалы развития стран-членов, синергию сотрудничества, сохраняя при этом идентитет и самосознание. Россия и Китай находят консенсус, включая в том числе и другие члены до сих пор для определенной связи действий ШОС с БРИКС, ОДКБ, Евразийским Союзом, Содружеством Независимых Государств, Шелковой дорогой и другими международными организациями и интеграционными процессами в Евразии. Индия и Пакистан, которые являются новыми членами с 2017 года, включают свои интересы и позиции в сотрудничество ШОС, где доминирующую роль играют в первую очередь Россия и Китай, как его основатели и ведущие державы. Пандемия COVID-19, борьба с терроризмом и наркотиками, разработка сложной системы подкомитета деятельности ШОС, и заканчивание плановых проектов являются главными направлениями деятельности в этом году. Члены из Средней Азии (Казахстан, Узбекистан, Таджикистан, Киргизия) видят в развитии ШОС и свои интересы в сфере безопасности, экономики и других социальных сфер, принимая в то же время объединение этой международной организации с другими интеграционными процессами, в которых сами являются членами, и которые чаще всего возглавляет Россия. В то же время страны со статусом наблюдателей, партнеров или друзей ШОС, некоторые из которых имеют региональное значение (Иран, Турция и др.), дополняют растущую силу „шанхайского духа“ на территории Евразии. Таким образом, ШОС является сильным фактором в прекращении дальнейшего расширения влияния США и НАТО на глубину Евразии, и в то же время является стимулом к процессу перехода мирового порядка в сторону многополярного.

Литература:

1. Eremić Sonja, „Koncept bimultilateralizma zasnovan na praksi Šangajske organizacije za saradnju“, Nacionalni interes, br. 2 za 2018, god, str. 103-122.

2. Mladenović Miroslav, Kilibarda Zoran, „Šangajska organizacija za saradnju“, Vojno delo, godina 2011, volumen 63, broj 1, str. 24-40.
3. Petrović Dragan, „Integracioni procesi na postsovjetskom prostoru“, Kultura polisa, Pešić i sinovi, Beograd, 2010.
4. Petrović Dragan, Bukvić Rajko, „Kazahstan kao činilac integracionih procesa na postsovjetskom prostoru“, Integracioni procesi u Evroaziji, (Proroković Dušan i Jović-Lazić Ana, urednici) IMPP, Beograd, 2019, str. 191-213.
5. Pop-Lazić Isidora, «Šangajska organizacija za saradnju indikator uspona novog poretka na istoku», Integracioni procesi u Evroaziji, (Proroković Dušan i Jović-Lazić Ana, urednici) IMPP, Beograd, 2019, str. 104-120.
6. Proroković Dušan, „Uloga Šangajske organizacije za saradnju u promeni ravnoteže snaga u Centralnoj Aziji“, Politika nacionalne bezbednosti, Institut za političke studije, 2018. br. 2, Beograd, str. 79-95.
7. Proroković Dušan, *Era multipolarnosti*, „Službeni glasnik“, Beograd, 2018.

СОСТОЯНИЕ И ДАЛЬНЕЙШИЕ ПЕРСПЕКТИВЫ ШАНХАЙСКОЙ ОРГАНИЗАЦИИ СОТРУДНИЧЕСТВА

Аннотация: В статье рассматривается Шанхайская организация сотрудничества, как одна из важнейших международных организаций на просторе Евразии. В спектре работы находится её взлёт последних лет, перспективы и возможности дальнейшего развития. После включения в статусе полноправных членов Индии и Пакистана, ШОС которой ведущую ось с начала составляют Россия и Китай обретает дополнительную важность в международных отношениях. Хотя с тех времён не было приёма новых полноправных членов, особое значение имеет ряд стран из Азии и Европы со статусом наблюдателя, партнёра, и некоторыми другими видами статуса сотрудничества. Расширение сотрудничества с другими международными организациями, развитие своих оперативных органов в самых различных областях экономики, безопасности, общества, дополнительно усиливают ШОС. Особенно амбициозными являются проекты в этих областях, специально долгосрочные, которые намечены даже более нескольких десятилетий в будущем. Особенно для России, также и Китаю, наряду с усилением других международных организаций и интеграционных процессов на просторе Евразии (даже и на мировом уровне), всё это содействует усилению альтернатив США, НАТО и ЕС. Это всё вместе является процессами, ускоряющими перестроение мирового порядка к мультиполяризму.

Ключевые слова: Шанхайская организация сотрудничества; Россия; Китай; Шёлковый путь; Организация Договора о коллективной безопасности; Сообщество независимых государств

THE STATE AND FURTHER PERSPECTIVES OF THE SHANGHAI COOPERATION ORGANIZATION

Summary: In the paper the Shanghai Cooperation Organization is considered as one of the most important international organizations in Eurasia. In the spectrum of the work is its rise in recent years, perspectives and opportunities for further development. After joining in the status of full membership of India and Pakistan, the SCO, whose leading axis are from

the beginning Russia and China, has gained additional importance in international relations. Although there has been no full membership enlargement since then, the special significance has the number of countries from Asia and Europe with the status of observers, partners, as well as some other forms of cooperation status. Expanding cooperation with other international organizations, developing its operational bodies in the most various areas of economy, security, society, is further strengthening the power of the SCO. Particularly ambitious are projects in these areas, especially long-term ones, which range to more than a decade in the future. Especially to Russia, as well as China, along with the strengthening of other international organizations and integration processes in Eurasia (and wider, at the global level), all this contributes to strengthening of the alternative to the United States, NATO and the EU. These are all processes that accelerate the planetary transformation of the world order towards the multipolarism.

Key words: Shanghai Cooperation Organization; Russia; China; Silk Road; Collective Security Treaty Organization; Commonwealth of Independent States

